

Liepājas drāšu fabrika.

I. Vēsturisks apskats.

Fabrikai pamats likts 1882.g., kad Vācijas pavalstnieks Ad. Bekers nopērk Liepājā (apa. tādā vietā, kur tagad atrodas fabrikas Martena nodaļa) 933 kv.m. lielu zemes gabalu un uz tā uzbūvē 15-tonnīgu Martena krāsni, stiepuļu velmēšanas ierīci un stiepuļu vilktuvi. Uzņēmums nebija liels, tas nodarbina 250 strādnieku un tā gada produkcija sasniedza apa. 8000 ton. stiepuļu, bet tādā laikā Liepāja izvirzījās par ievērojamu tranzīta centru un ostas pilsētu un fabrikas ražošanu novietojumam grūtību nav.

1899.gadā fabrikas īpašniekam izdodas ieinteresēt plašākas finansistu aprindas un min. uzņēmuma ekspluatācijai nodibina akciju sabiedrību ar 2.500.000 Kr. rubļu lielu pamatkapitālu. Akciju pakets atrodas Rīgas komercbankas rokās. Tad izbūvē 2 lielas Martena krāsnis ar ražotspēju ap 40.000 to. gadā, līdz ar to paplašinot šai jaudai atbilstoši stiepuļu velmētavu, ierīkojot dzelzs velmētavu un uzsākot arī naglu, dakšu un šķēru ražošanu.

Jau pēc nedaudz gadiem atkal rodas nepieciešamība uzņēmumu paplašināt un 1904.gadā akc. sab-ība šinī nolūkā

nopērk "Vezuva" fabriku, kur iekārto visdažādākās metalrūpniecības nozares, piepērkot arī galvenai fabrikai klāt jaunu zemes gabalu fabrikas paplašināšanai (1907.g.).

Fabriku produkcijas apmērus raksturo sekojoša

tabele:

	<u>atlieti bluki:</u>	<u>Velmētavas produkcija:</u>
1906/7.g.	30.100 ton.	nav zināma
1907/8.g.	35.200 "	"
1908/9.g.	35.300 "	30.400 ton.
1909/10.g.	28.300 "	27.100 "
1910/11.g.	41.000 "	37.300 "

Sakarā ar plašu metalrūpniecības attīstību akc. sabiedrības uzņēmums nespēj konkurēt ar modernāki izveidotiem daudziem jauniem uzņēmumiem un 1909.g. akc. sab-ba nonāk administrācijā, kura pastāv līdz 1911.gadam, kad izdodas palielināt pamatkapitālu uz 5,5 milj. Kr. rbļ., pie kam akciju pakets pāriet no Rīgas komercbankas uz Peterburgas privāto komercbanku.

Tiek sākta fabrikas modernizācija un paplašināšana, kas norit apm. šādi:

- 1911.g. - pārbūve un paplašina fabrikas nodaļas un centralizē fabrikas tvaika esamniecību;
- 1912.g. - tiek laista darbā jaunā stiepuļu velmētava;

1913.g. - uzbūvēta jauna dakšu darbnīca;

1914.g. - mehanizēti Martena nodalās darbi, iekārtojot celtņus; sāk darboties cinkotava un dzeloņu stiepuļa nodaļa.

Fabrikas teritorija pieaugusi uz tagadējiem apmēriem - 129.572 kv.m.

Strādnieku skaits sasniedz 1800 un blaķu (lietpu) gada produkcija sasniedz pie 46.000 ton.

1915.gadā fabrika nonāk Vācijas okupācijas varas rokās, kas to ekspluatē līdz 1918.g. 18.novembrim - Latvijas valsts dibināšanai.

Okupācijas momentā fabrikas vērtība sasniedz ap 5,8 milj.Kr.rbļ.

Tūlīt pēc okupācijas varas krišanas akciju sabiedrības valde sper soļus fabrikas darbības atjaunošanai. Kara gados akc.s-bas pamatkapitāls gan palielinājies uz 11 milj. Kr. rbļ., bet fabrikas noliktavas ir istukšotas un augstajā pūckara konjunkturā rodas apgrozības līdzekļu trūkums, kādēļ akc. s-bas valde Londonā nodibina akciju sabiedrību "The British-Baltic Shipbuilding and Engineering Works", lai rastu iespēju fabriku laist darbā.

Darbus fabrikā atjauno 1919.gadā un ar pārtraukumiem tā strādā līdz 1922.gadam, kad akc. s-bai, kura tagad saucas "Ziemeļ-vakaru metallurgiskās, mehāniskās un kuģu būvētavu fabrikas bij. Boecker & Co.", ieceļ aizgādniecību, kas pastāv

apa. 1 gadu, līdz fabrikas vadību pārņem V. Markozovs.

Tiek reģistrēts Ls.6.600.000.- liels akciju kapitāls.

Strādā tikai galvenā fabrika, jo kara gados "Vezuva" iekārta pilnīgi ruinēta. Darbi norit plašā mērogā (uzņemums nodarbina ap 1000 strādnieku, sasniežot blūžu produkciju līdz 22.000 ton. gadā), bet fabrikas ražojumi nespēj izturēt konkurences oļu un fabrikai rodas arvien lielākas grūtības. Jākārto arī lielais parāds Londonas akciju sabiedrībai, ko mēģina darīt ar preču eksporta palīdzību, bet novietotāšanas iespēja ārzemju tirgos rodas tikai nagiām un stiepalei. Šo fabrikatu eksports fabrikai nodara lielus zaudējumus un galīgi satricina jau tā vājo finansiālo stāvokli.

1932.g. uzņemumi pārņem Latvijas hipotēku banka, kura to līdz izūtrupēšanai nodod ekspluatācijā Liepājas kara ostas darbnīcām.

1933.gadā augustā notiek ūtrape un Drāšu fabriku savā īpašumā iegūst Liepājas kara ostas darbnīcas, kuras to ekspluatē līdz 1938.g. 1. aprīlim, kad fabrika no LKOD tiek atdalīta un turpina darbību kā patstāvīgs valsts autonoms uzņēmums.

II. Fabrikas loma valsts saimniecībā.

1. Fabrikas produkcija.

1937/38.g.gadā fabrika ražojusi pārdošanai:

1. Šķiru dzelzs un tērauds, tā starpā arī dzelzceļa slīdes	18.018,3 to.	par	La.	5.061.034.-
2. Dažāda stiepule	7.516,2 "	"	"	2.812.860.-
3. Naglas, ķēdes, kniedes	2.674,0 "	"	"	1.104.061.-
4. Lauksaimniecības rīki		"	"	275.492.-
5. Dažādi citi izstrādājumi		"	"	481.680.-
				K o p ā par La. 9.755.127.-
Visu ražoju bruto vērtība				" 18.984.607.41

2. Šķiru dzelzs un tērauda patēriņš.

1937/38.s.g. Šķiru dzelzs un tērauda (ieskaitot stiepli) patēriņš vaļēti sastāda:

Šķiru dzelzs un tērauds (arī stiepule)	Daudzums		Vērtība	
	tonnās	%	latos	%
1. Importēts	23.508,9	47,9	7.826.569.-	49,8
2. Drāžu f-kas	25.534,5	52,1	7.893.894.-	50,2
K o p ā :	49.043,4	100	15.720.483.-	100

3. Izejvielas un palīgmateriāli.

1.p. minēto ražošanu izgatavošanai izlietoto izejvielu un palīgmateriālu sadalījums sekojošs:

Izejvielas:	Dzelzs, tērauda un ķēta lūņi:				Citi materiāli:		K o p ā :	
	Daudzums tonnās	%	Vērtība Ls.	%	Vērtība Ls.	%	Vērtība Ls.	%
1. Vietējas	30.035,6	85,6	1.676.895,06	68,3	438.160,30	16,5	2.115.055,36	41,5
2. Ārzenja	4.933,0	14,4	755.890,80	31,7	2.223.261,15	83,5	2.979.151,95	58,5
K o p ā	34.968,6	100	2.432.785,86	100	2.661.421,45	100	5.094.207,31	100

4. Vietais izveļu un palīgmateriālu specifikācija.

1. Lūņi, dzelze, tērauda un četa	30.035,6 to.	par	Le.1.676.895.06
2. Kaļķakmens	1.800,8 "	"	22.127.10
3. Dolomīts	3.000,0 "	"	30.093.82
4. Kokmateriāli	32,7 "	"	56.211.18
5. Malka	4.007,0 st.	"	29.574.23
6. Māls	986 m ³ .	"	17.260.96
7. Dažādi materiāli		"	282.893.01
K o p ā :			<u>Le.2.115.055.36</u>

No lauksaimniekiem iepirkti lūņi 8134 to. par Le.396.000.-

5. Barošanas izdevumu specifikācija.

1. Strādnieku algas	Le.1.732.212.57	20,68 %
2. Izveļas:		
a) vietējās	Le. 1.676.895.06	20,12 "
b) ārzenju	" 1.619.475.75	19,34 "
3. Palīgmateriāli :		
a) vietējie	Le. 438.160.30	5,23 "
b) ārzenju	" 1.359.676.20	16,23 "
4. Darbinieku algas	Le. 213.036.60	2,54 "
5. Sociālie izdevumi	" 132.090.96	1,58 "
6. Elektriskā strāva	" 347.867.16	4,15 "
7. Hodokļi	" 225.312.19	2,69 "

8. Citi vispārējie izdevumi	Le. 361.025.10	4,21 %
9. Amortizācija	" 270.000.-	3,23 "
<u>K o p ā :</u>		
Le. 8.375.751.89		100 %

3-b.pk. min. ārzemju palīgmateriālos ietilpst :

1) akmepogles	-	22.332,8 ton.	par	Le. 862.496.53
2) kokss	-	1.734,1 " "	" "	101.766.22
<u>K o p ā</u>		-	24.066,9 ton.	par Le. 964.262.75
jeb 11,5 %.				

6. Nodarbinātība un izpēlģas.

1937/38.s.g. fabrika nodarbinājusi caurmērā 1121 strādnieku, kuri kopā izpelnījuši Le. 1.732.212.57, jeb caurmērā katrs strādnieks Le. 128.75 mēnesī jeb Le. 5.15/dienā. Strādnieku izpēlģas pa atsevišķām nodalģm svarstas no Le. 90.76 līdz Le. 159.74 mēnesī, jeb Le. 3.63 līdz Le. 6.39 dienā.

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, strādnieku izpēlģa ir paaugstinājusies caurmērā par 22 %.

Ierēdģu algģs izmaksģti Le. 213.036.60, pie kam:

- operatīvģ daļģ nodarbinģti 48 ierēdģi ar kopizpēlģu Le. 112.278.- jeb caurmērā Le. 233.91 uz katru ierēdģi mēnesī un
- administratīvģ daļģ nodarbinģti 25 ierēdģi ar kopizpēlģu Le. 79.770.- jeb caurmērā Le. 319.08 uz katru ierēdģi mēnesī.

Pģrģjģs summas izmaksģtas par vģredarbģm un

specialiem darbiem.

Pavisam algās izmaksāti Ls.1.945.249.17 jeb 23,22 % no visiem ražošanas izdevumiem.

Uz katru fabrikas ierēdņi nodarbināti 15,36 strādnieku.

7. Transports.

Fabrikas ražojumu pārvadāšanai izlietoti kā ūdens- tā arī dzelzceļi.

1937/38.s.g. pārvadāts:

a) pa dzelzceļu	9.549,89 ton.	ar vedmaksu Ls. 80.500.07
b) pa ūdensceļu	13.941,46 ton.	- " - Ls. 98.558.64

K o p ā : 23.491,35 ton. ar vedmaksu Ls.179.058.71

Šai sumā noietilpst dzelzceļam nodoto 3.459,45 to. materialu pārvadāšanas vedmaksu, jo šos materialus dzelzceļš pārveda uz sava reģiona.

8. LDF loma visā metalrūpniecībā.

	Visā metalrūpniecībā	LDF	%
1. Uzņēmumu skaits	733	1	-
2. Nodarbinātas personas	18.549	1.194	6,4
3. Nodarbināti strādnieki	15.865	1.121	7,0
4. Uz katru ierēdņi - strādnieku	5,9	15,4	-
5. Izmaksētas algas Ls	25.503.000.-	1.945.249.17	7,6
6. Izejvielu vērtība Ls	32.386.000.-	3.296.370.81	10,1
7. Ražojumu br.vērt. Ls	74.247.000.-	18.984.607.41	25,6

9. LDF loma visā rūpniecībā.

	Visā rūpniecībā	LDF	%
1. Uzņemumu skaits	5.717	1	-
2. Nodarbinātas personas	111.917	1.194	1,07
3. Nodarbināti strādnieki	94.186	1.121	1,19
4. Uz katru ierēdņi - strādnieku	5,3	15,4	-
5. Izmaksētas algas Ls	124.039.000.-	1.945.249.17	1,57
6. Izejvielu vērtība Ls	338.517.000.-	3.296.370.81	0,98
7. Ražošanu bruto vērtība Ls	636.829.000.-	18.984.607.41	3,00

No tabeļās pievestiem datiem redzams, ka LDF valsts saimniecībā spēlē ievērojamu lomu, izlietojot ievērojamā vairumā vietējas izejvielas, atvietojojot ārzemju preču importu, dodot līdz ar to zināmus valūtas ietaupījumus un nodarbinot ievērojamu skaitu strādnieku, no kuriem liela daļa ir ar zināmu kvalifikāciju.

III. Fabrikas nozīme Liepājas pilsētā.

Liepājas drāšu fabrikā nodarbinātās personas kopā ar uzturamiem ģimenes locekļiem sasniedz ap 3.000 cilvēku, jeb ap 5 % no Liepājas iedzīvotāju skaita. Nodarbināto personu

izpeļgai ap 2 milj. latu gadā ir jūtams iespaids uz Liepājas saimniecisko dzīvi.

Pēc statistiskiem datiem Liepājā uz katrām 25 iedzīvotājiem ir 1 tirdznieciskais uzņēmums. Tādā kārtā LDF dod eksistenci ap 120 tirdzniecības uzņēmumiem.

Fabrikas iespaids parādās visās pilsētas saimnieciskās nozarēs: tirdzniecībā, amatniecībā, mākslīgajā.

Lielie transporti uztur rosību ostā un uz dzelzceļiem, dodot iespēju savukārt eksistēt ievērojamam skaitam transporta strādnieku.

Ievērojamas summas fabrika nomaksā nodokļos, no kuriem viena daļa ieplūst pilsētas kasē.

Par elektrisko strāvu no fabrikas vien pilsētas valde iepem ap Ls.350.000.- gadā.

Fabrikas ietekme sniedzas pāri pilsētas robežām, dodot iespēju arī apkārtejiem lauksaimniekiem novietot zināmu daļu lauksaimniecības produktu apgādājot patērētājus, starp kuriem, kā jau minēts, liela daļa komplektējas no Liepājas drāšu fabrikā nodarbinātiem strādniekiem un darbiniekiem.

IV. Fabrikas stāvoklis tehniskā ziņā.

Fabrikas ražošanas procesā konstatējami zināmi trūkumi. Ražošanas pagāmiem pēdējos 20 gados nav neko grozījušies, ražošanas iekārtā nekādi jauninājumi resp. uzlabojumi nav ievesti un darbi tiek izpildīti ar mašīnām,

kuru lielākā daļa uzstādīta pirms pasaules kara.

Tamēļ arī fabrikas darbība neuzrāda sasniegumus, kādus dod racionāli iekārtotas un modernizētas fabrikas. Ievērojami trūkumi novērojami kā darbu procesos, tā arī darbu organizācijā.

Novēcojušās ražošanas ierīces nestrādā ekonomiski, kas izpaužas starp citu lielā kurināmā patēriņā, biežā remontu nepieciešamībā, neekonomiskā palīgmateriālu izmantošanā.

Tā piemēram Hartena nodaļā:

	<u>Ārzemēs:</u>	<u>LDF:</u>
1. ogļu patēriņš kg/to. dzelzs	267	360
2. ugunsdrošo materiālu kg/to.	28	41
3. kaļķakmens kg/to.	33	53
4. dolomita kg/to.	30	61
5. 1 standas produkcija to.	5,5-6,0	4,5-5,0

Fabrikā samērā pietiekoši mechanizēts izejmateriālu (lūgņu) transports; turpretim attiecībā uz citu materiālu transportu apstākļi ir neapmierinoši. Ar to arī izskaidrojams, ka pie transporta darbiem nodarbināts pārāk liels strādnieku skaits.

Patlaban fabrikā nodarbināti 7 inženieri, 15 meistaru un 1150 strādnieku, un fabrikas darbība norit 11 nodaļās.

Minētais kvalificēto speciālistu skaits ir pārāk mazs, lai sekmīgi vadītu fabrikas darbību; tamēļ arī nākotnē nepieciešami inženieru un meistaru štatu palielināt, attiecīgi pār-

kārtojot nodaļu sadalījumu un darbu sadalījumu nodaļās.

Līdzšinējā darba ražība daudzās nodaļās ir samērā zema. Tā piem. stiepuļu velmētavas produkcija tagad sasniedz 40 - 45 to./8 stundās. Pārkārtojot šo velmētavu, iespējams produkciju pacelt uz 80 to. velm. stiepules 8 st.

Darbu organizācija nodaļās nestāv vajadzīgā augstumā. Pie līdzšinējiem apstākļiem nevar tikt ievēroti racionālas ražošanas pamatprincipi. Novērojami materiālu un pusfabrikātu nelietderīgi transporti. Tā piemēram, daudzos gadījumos preču ražošanā pusfabrikātiem jāceļo pa nodaļu no viena gala uz otru vairākkārtīgi līdz viņu galīgai apstrādāšanai, kas protams rada daudz neērtību darbē un paceļ preču pašizmaksu. Siltuma teknikai līdz šim piegriests pārāk maz vēriens. Rezultātā nelietderīgs kurinamā patēriņš, neapmierinoši darba apstākļi un nelabvēlīga ietekme uz ražoto preču kvalitāti.

V. Velamie pārkārtojumi fabrikā.

Sakarā ar izvirzīto fabriku darbību racionalizācijas principu, kā arī ņemot vērā valdības izdotos noteikumus par strādnieku veselības aizsardzību rūpniecības uzņēmumos, Liepājas drēšu fabrikā nepieciešami izdarīt dažādas pārbūves, jaunizbūves un konstruktīvas pārkārtojumus.

1. Martena nodaļa.

Fabrikā nodarbinātas 2 Simensa-Martena krāsnis,
katra 30 to. tilpuma.

1937/38.s.gadā ražots:

a) lietņi, dzelzs	-	28.533 to.	par	Ls. 3.905.164.58
b) - " - tērauda	-	4.391 to.	"	Ls. 702.343.47
c) tērauda lījumi	-	336 to.	"	Ls. 134.256.35

Kopā dzelzs un tērauds - 33.260 to. par Ls. 4.741.764.40

Izvedot zināmus uzlabojumus darbībā un nodarbinot
min. krāsnis regulāri, iespējams produkciju pacelt uz
50.000 to. dzelzs un tērauda lietņu un lījumu gadā.

a) Līģņu laukums.

Martena nodaļas tagadējā darbībā stipri traucējošs
ir mazais līģņu laukums. Līģņu šķirošana tikpat kā neiespēja-
na, daļa līģņu jānovieto fabrikas nomalēs, no kā jūtami
pieaug transporta grūtības un arī transporta izdevumi. Ogles
un kaļķakmeni pašlaik transportē ar traļiem un ķerrēm. Ne-
pieciešama celtnu ceļa paplašināšana un jauna tilta celtnu
(ar magnetu un greiferi) iegādāšana, kas dos iespēju papla-
sināt līģņu laukumu no 3.000 uz 5.000 m².

Šāds jauns celtnis spēs apkalpot arī apm. 2.000 m²
lielo ogļu un pārejo izejmaterialu laukumu. Tālākā gaitā

nepieciešama gāzes generatoru apkalpes pilnīga mehanizācija.

Tāpat nepieciešama ir otrā maldu krāns iegāde, lai sekmīgi apkalpotu abas krānis un arī lūgšu laukumu.

b) Lietņu transports.

Pašlaik lietņu izvešana no Hartena nodalās un nokraušana noliktavā notiek ar traukiem. Lietņu izkraušanu un iekraušanu veic ar rokām. 6 un 7-collīgiem lietņiem šāds transports vēl cik necik ciešams, bet tā kā 8-collīgo lietņu skaits vienmēr pieaug un turpmāk būs nepieciešami lietņu svaru vēl palielināt, tad līdz ar to šāda veida transports kļūst nelietderīgs. Lai palētinātu transportu un novērstu biežos nelaimīgos gadījumus ar strādniekiem, nepieciešami lietņu transportu mehanizēt.

c) Lietuve (tērauda un ķeta).

Pašlaik voidotava, apcirstuve un fasonu lejuma tīrītava atrodas vienā telpā, pie kam pie tīrīšanas rodasies putekļi un trokšņi stiprā mērā traucē pārējo lietuves strādnieku darbu un bojā viņu veselību. Lai šo jautājumu atrisinātu veselības aizsardzības likuma garā, nepieciešami lietuvi pagarināt un paplašināt, piebūvējot jaunu apm. 30 x 16 m. sku lejuma tīrītavas un apcirstuves novietojanai. Turpat

izbūvējama arī elektriskā un autogēnā metinātava.

Tagad metinātava atrodas apm. 120 m. attālumā no lietuves, pilnīgi citā nodaļā, kas rada lielas transporta grūtības un sadārdzina līgumus.

Telpu pārkārtošana un palielināšana dos iespēju līgumu izgatavošanu tavināt nepārtrauktas materiālu kustības principam.

Tagadējais lietuves iekārtojums izsauc lieku transportu, jo ievērotās daļas vispirms jānones ar lietuve iebūvēto krānu līdz Martena nodaļas durvīm, pēc kam tās pārņem Martena nodaļas celtnis un nogādā vajadzīgā atliešanas vietā. Pēc atliešanas šis nelietderīgais pārvadāšanas darbs sākas no jauna, tikai pretējā virzienā. Transportēšanai vēl lieto neracionālo tvaika celtai, kura darbības lietderības koeficients ir ļoti zems. Bez tam, minētais tvaika celtnis piepilda ar dūmiem un sodrejiem abas lielās telpas. Šlagas un atkritumu izvešana no Martena nodaļas arī notiek ar tvaika celtni, pie kam izvešanas ceļš arī šai gadījumā iet caur lietuvi, kas savukārt traucē visu lietuves darbību.

Lai to novērstu nepieciešami savienot Martena nodaļu un lietuvi ar jauna celtna ceļu ar turpinājumu ārpus lietuves telpām (pagalmā).

Šādam ceļam piemērotākais ir 10 to. tiltu celtnis, kādu arī būtu jāiegādā. Ar šiem pārkārtojumiem tiktu

novērti traucējumi veidotāja darbē caur biešo veltīgo
gaidīšanu.

d) Kupolkrašns un misīkrašns.

Sakarā ar šuguna (ķeta) lūjuma produkcijas pa-
plašināšanu pastāvotai 2-tonnīgai kupolkrašnij jāpiebūvē
otra apm. tēda pat tilpuma kupolkrašns, izlietojot pie
tam jau esošās ierīces (ventilatoru, kausus, celtnes).
Līdz ar to jāpārceļ misīpa un babīta kausējamo krašni,
kas tagad atrodas Martena nodalē, uz lietuves telpu un jā-
uzstāda blakus kupolkrašnī, tēdā veidā koncentrējot sūk-
veidošanu vienā lietuves telpā un atslogojot jau tē stipri
šauro Martena nodalēs lietpu telpu.

e) Dolomīta apdedzināšana.

Pašlaik dolomīta skaldišanu veic 5 strādnieki,
kurus viegli var atvietot neliela drupināmā mašīna. Kurina-
mā patēriņš tagadējā dolomīta krašnij sasniedz 40 - 50 % no
apdedzināmā dolomīta svara. Ar krašns modernizēšanu kuri-
namā (koksa) patēriņš samazinātos apmēram uz pusi.

Lai vienkāršotu stipri neracionālo dolomīta
transportu, nepieciešami dolomīta sadrupināšanu, sasalcinā-
šanu, apdedzināšanu un malšanu kolergangā apvienot vienā
vietā, un pašreizējais transports jāmechanizē.

Pašlaik dolomitu jāceļ līdz dolomita apdedzināšanas krāsns augšdaļai ar celtai, un apdedzināto krāsns apakšā nonākušo dolomitu atkal ar to pašu celtai jāceļ, līdz Martena krāšņu stāvam. Šāds transports izmaksā ļoti dārgi un ir traucējošs darbā.

f) Tvaika apgāde Martena nodalā.

Pašreizējais tvaika katls ir galīgi novecojis un nonācis gandrīz nelietojamā stāvoklī, kamdēļ, pamot vērā, ka tvaika patēriņš nodalā sakarā arī ar higienisko labierīcību izveidošanu palielināsies, nepieciešami uzstādīt jaunu tvaika katlu ar sildvirsmu ap 100 m^2 līdzšinējo 80 m^2 vietā.

g) Stāvceplja jautājums.

Kaut gan ķeta ražošanai vajadzīgās rūdas mums nav, tomēr būtu jāpārbauda iespējamība izbūvēt stāvcepli ķeta (čuguna) ražošanai. Arī citās zemēs (piem. Vācijā) metalrūpniecība balstas uz importētu rūdu. Vajadzīgo rūdu iespējams ievest no Zviedrijas. Drāšu fabrikai šis jautājums svarīgs, jo ievērojamā mērā racionalizētu dzelzs un tērauda ražošanu, dodot iespēju pielietot šķidru ķetu Martena krāsnīs. Šādi ražotās dzelzs un tērauda kvalitāte ievērojami paaugstinātos. Būtu iespējams apgādāt ar ķetu arī pārējos patērētājus. Šķidra ķeta pielietošana Martena procesā stipri samazina ražošanas izdevumus.

2. Velātvava.

Modernā velmēšanas tehnika, ievēdot nepārtrauktu materiālu kustību, darbus velmētavā pilnīgi mehanizē, sākot jau ar lietņu sasildīšanu un beidzot ar pilnīgi gatavu ražojumu novietošanu noliktavās. Fiziskais darba spēks tiek pielietots mazos apmēros, bet visus smagos velmēšanas darbus padara mašīna, atstājot cilvēkiem tikai šo mašīnu vadību. Sakarā ar to saprotams, ka lielai daļai velmētavas strādnieku jābūt augsti kvalificētai.

Iekārtojot racionāli velmētavu un nodarbinot kvalificētus strādniekus, ievērojami palielinās produkcija, uzlabojas ražojumu kvalitāte un palētinās to izmaksa.

Pirms 30 līdz 50 gadiem būvēto velmētavu iekārtas ir paredzētas plašai fiziska darba spēka pielietošanai. Tās izbūvētas ļoti saspiesti un novietotas šaurās telpās. Tāds velmētavu iekārtojums vairs neatbilst tagadnes prasībām.

Līdzīgā stāvoklī atrodas arī LDF velmētavas, no kurām dzelzs velmētava jau arī sasniegusi ap 50 g. lielu mēru. Stiepuļu velmētavas mērs ir Isāks, tā izbūvēta 1912.g., bet arī tā vairs nav uzskatāma par atbilstošu tagadnes prasībām.

1937/38.s.g. velmētavas produkcija sastāda:

Fatārsāts.

Lietpi, dzelzs un tērauds - 33.469,5 to.

Pašots.

1. Šķiru dzelzs un tērauds	15.447,1 to.		
2. Sliedes, tērauda	758,0 "		
3. Stiepule, dzelzs un tērauda	12.164,5 "		
	<hr/>		
Kopā	- 28.369,6 to.	- 84,76 %	
Atkritumi	3.497,4 "	- 10,45 %	
Priekšvelmes	115,0 "	- 0,34 %	
Nodegums	1.487,5 "	- 4,45 %	
	<hr/>		
Kopā	- 33.469,5 to.	- 100 %	

No šiem datiem redzams, ka pašreiz Drāšu fabrikas velmētava dod pārāk lielu atkritumu daudzumu (15,24 %). Bez tam līdzšinējie darba papēmieni nedod iespēju arī kvalitātes ziņā sasniegt vēlamos rezultātus.

Lai racionalizētu Liepājas drāšu fabrikas velmētavas darbību, palielinātu tās ražotspēju, uzlabotu ražojumu kvalitāti, palētinātu ražojumu izmaksu un, mechanizējot smagos fiziskos darbus, līdz minimumam samazinātu nelaimes gadījumus, ir nepieciešami:

1. mechanizēt lietņu transportu, kā no Hartena nodaļas uz velmētavu, tā arī pašā velmētavā;
2. palielināt lietņu svaru; līdz ar to palielināsies ražotspēja vispār un relatīvi palielināsies arī procentuāli

derīgā materiāla iznākums velmētavas produkcijā;

bez tam arī uzlabosies ražojumu kvalitāte;

3. mehanizēt velmēšanas procesu, pielietojot veltnu tekas un vilceju ierīces, kas nepieciešami fiziskā darba atvieglošanai un velmēšanas ātruma palielināšanai sakarā ar lietus svāra palielināšanu;
4. izbūvēt jaunu speciālu sastatni lietus velmēšanai, lai būtu iespēja velmēt tērauda lietus bez papildus starpsildījumiem un tādā kārtā panāktu nepārtrauktu materiāla kustību velmētavā;
5. izbūvēt jaunu lietus sildīšanas krāsni ar lielāku jaudu, piemērotu lietus svāram un velmētavas ražotspējai;
6. pārcelt dzelzs velmētavas tīrlīniju jaunā vietā, ar ko rastos iespēja palielināt velmēšanas ātrājumus, kas nepieciešami velmēšanas procesa normalai norisei un visas dzelzs velmētavas produkcijas novirzīšanai vienā noliktavā, kā arī, lai pārbūves laikā nebūtu jāpārtrauc velmētavas darbību;
7. mehanizēt izvelmētā materiāla taisnošanu, sagriešanu uzdotā garuma stiepos un novešanu noliktavā;
8. mehanizēt noliktavas kārtošanu un ražojumu iekraušanu

transporta līdzekļos;

9. attiecīgi paplašināt velmētavas ēkas.

Visi velmētavas pārbūves darbi varētu tikt izpildīti ar aprēķinu, ka pārbūve amortizēsies ne vairāk kā 20 gados uz velmētavas ražošanu pašizmaksas samazināšanās rēķina.

3. Elektriskā nodala.

Pēc Liepājas pilsētas elektriskās centrales izbūves elektrisko enerģiju fabrikai piegādā minētā centrale. Gadījumā, kad pilsētas centrale kaut kādu neparedzētu iemeslu dēļ, piem. bojājumi fabriku barojošā kabeli, vai arī pašā centrālē, pārtrauktu elektriskās enerģijas piegādi fabrikai, fabrikas darbība tiktu pilnīgi paralizēta, jo visi fabrikā esošie dzinēji ir elektrodzinēji. Caur strāvas piegādes pārtraukšanu fabrikai celtos lieli zaudējumi un var pat tikt bojāta fabrikas iekārta, piemēram no izkausētā metala iesalsanas kausos.

Fabrikā esošā elektriskās spēkstacijas iekārta tik tālu novecojusies, ka nevar apgādāt fabriku ar vajadzīgo enerģiju, un šīs iekārtas savešana kārtībā līdzinātos tās pilnīgai atjaunošanai. Pedejā gadījumā būtu nepieciešami uzstādīt jaunus tvaika katlus esošā katlu mājā, jo esošie katli lietošanai vairs nav derīgi.

Esošā tvaika turbīna piemērota zemspiediena (6 ata) tvaikam, tādēļ arī pie jaunu modernu katlu, kurus parasti izveido kā augstspiediena katlus ar labu lietderības grādu, uzstādīšanas būtu jāuzstāda arī jaunas tvaika turbīnes generatoru piedzišanai. Šī esošā turbīna varētu noderēt tikai kā augstspiediena turbīnes zempakāpes daļa.

Ņemot vērā fabrikas stipri mainīgo slodzi diennaktī, atsevišķas spēkstacijas izveidošana fabrikā tikai fabrikas vajadzībām un tās maksimālai jaudai nebūtu lietderīgi, jo šāda centrale slikti rentētos.

Patstāvīgas centrales izbūve fabrikā būtu liels trieciens Liepājas pilsētas centrālei, jo tagad Liepājas drāžu fabrika nopem ap 25 % no pilsētas centrālās ražotās strāvas.

Tomēr, ievērojot tās briesmas, kas fabrikai draud caur strāvas pēvadīšanas pārtraukšanu bojājumu gadījumos pilsētas centrālē vai kabelī, nepieciešami fabriku nodrošināt pret visām varbūtībām. Šai sakarībā būtu vajadzīgs uzstādīt fabrikas esošā elektriskās spēkstacijas ekā vienu dizeļa generatora agregātu, nepilnai fabrikas slodzei, pieslēgšanai esošai sadalīšanas iekārtai. Uzstādāmais generators ar jaudu 300 KVA darbotos tikai brīžos, kad strāvas piegāde no pilsētas centrāles būtu pārtraukta, un min. jauda garantētu darbības iespēju visai fabrikai, izņemot velmētavu.

Uzstādot min. dizeļa agregātu, fabrika iegūtu šādas priekšrocības:

1. Ētra strāvas piegādes atjaunošana, lairot darbā dizeļa agregātu;
2. atkrīt jaunu katlu un turbīnu uzstādīšana, un līdz ar to samērā lieli kapitāla ieguldījumi.

4. Elektriskais tīkls.

Ilgos fabrikas darbības gados un fabrikas elektriskās spēkstacijas dažādos izbūves un paplašināšanas periodos, pieskaņojoties agrāk iegādāto elektromotoru strāvas un spriegumu veidiem, fabrikā ir izveidojies ļoti sarežģīts elektriskais tīkls. Pašlaik fabrikā ir nodarbināti elektromotori šādiem spriegumiem:

1.	līdzstrāvas	110 V.	spriegumam
2.	"	220 V.	"
3.	maiņstrāvas	380/220 V.	"
4.	"	3000 V.	"

Šādu dažādu spriegumu un strāvas veidu trūkumi ir šādi:

1. atsevišķu motoru apkalpe ļoti sarežģīta;
2. prasa komplicēta paralela fabrikas elektriskā tīkla izveidošanu un uzturēšanu kārtībā;
3. padara komplicētu fabrikas slēgumu un sadalīšanas iekārtas un to apkalpi;

4. fabrikā esošo līdzstrāvas motoru piedzīšanai pastāvīgi jānodarbina strāvas pārveidotājs, jo pilnā centrālā pievada tikai maiņstrāvu, kas savā darbībā dod jūtamas enerģijas zudumus, pie kam pēdējie sastāda ap 30 % no visas uz līdzstrāvu pārveidotās enerģijas;
5. fabrikā pašlaik ir tikai viens pārveidotājs, kura bojāšanās gadījumā tiktu pārtraukta strāvas piegāde visai līdzstrāvas iekārtai.

Fabrikas elektriskais tīkls izbūvēts ar gaisa vadiem, kuri dažādos virzienos šķērso ēku jumtus. Vadi nostiprināti uz jumtos izveidotām dzelzs piekarēm. Elektriskā tīkla uzturēšana kārtībā un remonts prasa diezgan biežu staigāšanu pa fabrikas jumtiem, no kā pēdējie tiek stipri bojāti.

Patreizīgie gaisa vadu nostiprinājumi un iekārtojumi neatbilst pilnīgi attiecīgiem drošības noteikumiem un jumtu remontu gadījumos var tikt apdraudētas strādnieku dzīvības. Atsevišķu stabu uzstādīšanu gaisa vadiem neatļauj fabrikas ēku sablīvējums un novietne. Gaisa vadiem kaitīgi arī daudzie putekļi, kodīgie kvēpi un gāzes, kas rodas fabrikācijas gaitā un kuri, nosēžoties uz vadiem, bojā tos un izolāciju, caur ko rodas lieli strāvas noplūdumi resp. zudumi.

Ņemot vērā visus pievestos apstākļus, fabrikas
ārējais elektriskais tīkls būtu pakāpeniski atjaunojams un
izveidojams ar kabeļiem, pārejot uz vienāda veida sprie-
gumiem, un proti uz 380/220 V. 50 per. maijspriegumu,
izņemot lielos velmētavas un stiepuļu stieptuves motorus,
kurām atstājams 3000 V. 50 per. maijspriegums un kuriem
jau kabeļi pievadīti. Nav tomēr izslēgta iespējamība pār-
iet uz 6000 V. spriegumu, jo tad atkrīstu strāvas pārvei-
došana un nebūtu vajadzīgs transformators. Tomēr šāda
sprieguma maiņa saistīta ar elektromotoru apmaiņu resp.
pārīšanu, kas prasa zināmus izdevumus.

Pārejot uz vienāda veida spriegumu, elektriskais
tīkls un slēgumu iekārta ļoti vienkāršotos un uzlabotos,
un neceltos arī lieki zaudējumi caur zudumiem tīklā.

Izvedot pāreju uz maijspriegumu, būs jāapmaiņa
visus 110 V. līdzstrāvas elektromotorus ar jauniem maiņ-
strāvas motoriem, izveidojot tīklu ar tādu aprēķinu, lai
varētu pieslēgties arī pārējie esošie maiņstrāvas elektro-
motori.

Šādu līdzstrāvas 110 V. elektromotoru fabrikā
pašreiz ir 114 gab. ar kopēju jaudu 2238 PS.

Minēto elektromotoru darbības ilgums sasniedzis

pāri par 40 g. un viņi stipri nolietojas.

5. Termiskās ierīces.

Pašreiz fabrikā ir šādas patstāvīgas termiskās ierīces:

1. tvaika katlu centrale ar 9 katliem, no kuriem lietošanai derīgi 3 katli, kuri lietojami tikai fabrikācijas tvaikam un apkurei,
2. 2 tvaika katli sūkņu centrālē,
3. 1 tv. katls telpu apkurināšanas vajadzībām,
4. 2 tvaika celtni,
5. 1 tv. katls Martena nodaļā,
6. 4 gāzes generatori Martena nodaļā,
7. 2 lietojamie krāsnis velmētavā,
8. krāsnis dakšu smēdē,
9. atlaidināšanas krāsnis atlaidinātavā,
10. cinka vannas krāsnis stiepu cinkotavai un
11. dažāda veida krāsnis pārējās nodaļās.

Visas tās tiek patstāvīgi nodarbinātas un kurinātas.

Šādi apstākļi nav lietderīgi, jo patstāvīgais režims pie min. krāsnīm saistīts ar lielu kurināmā patēriņu, nelietderīgu kurināmā transportu un lieku strādnieku nodarbināšanu.

Pastāvošos trūkumus iespējams novērst, centralizējot dažas termiskās ierīces, piem. velmētavas un dakšu smēdes, atlaidinātavas, lietošanas veidojumu žāvēšanas krāsnis u.c.,

pārejojot uz apkurināšanu ar akmepogļu gāzi. Šie nolūki realizējami esošā gāzes generatoru skā, to attiecīgi paplašinot, uzstādot tur jaunus papildu gāzes generatorus un izveidojot attiecīgu vadu tīklu generatoru gāzes pievadīšanai vajadzīgās vietās.

Mechanizējot kurināmā padošanu gāzes generatoros, tiks sasniegti ievērojami ietaupījumi kurināmā transporta izdevumos, bet centralizētā generatoru gāzes apkure savukārt dos ievērojamus ietaupījumus kurināmā patēriņā.

6. Pārkārtojumu realizāšana.

Projektēto fabrikas darbības un iekārtas pārkārtojumu realizāšana prasīs ilgāku laiku.

Visi pārkārtojumi rūpīgi pārbaudami un apsverami, sastādot iepriekšējus izmaksas aprēķinus un kalkulācijas. Tā kā visi pārkārtojumi dibinami uz jaunākām tehnikas sasniegumiem, tad piedzīvojušu ārzemju specialistu resp. specialu firmu padomi resp. piesaistīšana šai darbā nepieciešama. Tā kā fabrikas ēku novietne ir stipri saspiesta un brīvu laukumu fabrikā ļoti maz, tad sevišķi rūpīgi apsverami visi pārkārtojumi atsevišķās nodaļās, lai tie saskaņotos ar kopejo pārkārtojumu projektu. Tādēļ arī pirmkārt jāpanāk skaidrība par Hartena nodaļas un velmetavas

nepieciešamiem pārkārtojumiem un izbūvēm, lai tad tālākā gaitā atrisinātu jautājumus par pārējo nodaļu darbību izveidojumu. X

Kā jau minēts, fabrika patreizējā stāvoklī izveidota stipri saspiesti un tādēļ būtu vēlams Drāšu fabrikas teritoriju atslogot, pārnesot daļu nodaļu, piem. vīļu nodaļu, darbību uz Drāšu fabrikai piederošo "Vezuva" teritoriju, kur fabrikas rīcībā būtu samērā labi uzglabājušās un rūpniecības vajadzībām piemērotas ēkas.

Projektēto pārkārtojuma realizēšana ievilksies ilgāku laiku, domājams apm. 4-5 gadus, kādēļ arī tagad nav iespējams noteikti aprēķināt, cik lieli līdzekļi projektu realizēšanai būs vajadzīgi. Tomēr, vadoties no patreizējiem tirgus apstākļiem, aptuveni rēķinot, runa varētu iet par apm. 2,5 - 3,0 milj. latu. Šajos pārkārtojuma projektos ietveras arī tie pārkārtojumi, kas saistas ar strādnieku labierīcību jautājumu kārtošana fabrikā, un kurus patstāvīgi izveidojot tāpat būtu jāiegulda ievērojami līdzekļi.

Visiem minētiem projektiem pamatā fabrikas darbības racionalizācijas doma, un kaut arī projektu realizēšana saistas ar ievērojamu līdzekļu ieguldīšanu, tad tomēr ar to būs panākts ievērojamā mērā to jautājumu atrisinājums, kas saistas ar racionalu ražošanu, preču pašizmaksas samazināšanu un ražoto preču kvalitātes paaugstināšanu.

VI. Lūzņu jautājums.

1937/38. darbības gadā fabrikā pārstrādāti 34.968,6 ton. dzelzs, tērauda un četa lūzņi, no kuriem izgatavoti 33.260 ton. resp. 96 % dzelzs un tērauda lieta un lējumi. Martena nodaļas kapacitāti iespējams novest līdz 50.000 ton. lūzņu pārstrādāšanai gadā. x

1937/38.g. iegādāti lūzņi šādā daudzumā:

1. No vietējiem piegādātājiem	22.753,4	to.
2. Kuļu vraki	1.271,6	"
3. No drāšu fabrikas	6.610,5	"
4. No Ērzenēm	4.997,8	"

Kopā - 35.633,3 to.

Kā redzams, apm. 14 % lūzņu nāk no Ērzenēm.

Lūzņu iegāde Ērzenēs sevišķu grūtību nerada un tos var iepirkt no Holandes, Beļģijas, Anglijas un mūsu kaimiņvalstīm Igaunijas un Lietavas.

Pagājušā gadā pirmo reizi izvesta propoganda starp lauksaimniekiem, vākt lūzņus nodošanai Drāšu fabrikai. Šī propoganda deva labus rezultātus: lauksaimnieki savāca un nodeva Drāšu fabrikai caur L.P.C.S. pāri par 8.000 to. daudzu lūzņu.

Nākotnē šāds lūzņu vākšanas pasākums, no vietējiem

lauksaimniekiem, piekopjams vēl intensīvāki, jo noskaidrots, ka uz laukiem lūgšu vēl daudz un tie var dot jūtamu atbalstu fabrikas darbībā.

Lielāka vērība, kā līdz šim, piegriežama vecu kuģu vraku izmantošanai. Latvijas ūdeņos guļ daudz kara laika atlieku - dažādu nogremdētu kara un tirdzniecības kuģu vraki. To izcelšanā tagad darbojas daži vietējie uzņēmēji, kuri tomēr vraku izcelšanu izdara ļoti pavirši: nopem no vrakiem tikai vieglāki izceļamās vērtīgākās daļas, bet lielāko tiesu atstāj ūdenī. Šāds rīcības veids nebūtu pieļaujams, jo caur to aiziet galīgi bojā ievērojamas vērtības, kādēļ šim jautājumam būtu jāpieiet ar lielāku nopietnību. Tā kā šādu pieeju no privātiem uzņēmējiem grūti sagaidīt, tad šai lietā būtu jāieņem stāvoklis valstij, noorganizējot vraku izcelšanu kā attiecīgu valsts pasākumu.

Līdzšinējie kuģu vraku izcelšanas apstākļi ir zināmā mērā pārbaudīti. Pēc ievāktiem datiem un aprēķiniem katra izcelta vraka tonna izmaksā uzņēmējam ap Ls.60.- Pasākumā ir jāiegulda zināmi līdzekļi nepieciešamo ierīču iegādei. Lai varētu izcelt vienā kampaņā 3.000 to. vraku lūgšu, būtu jāiegulda kapitāls ap Ls.200.000.-. Šādā kārtā iegādātie lūšpi tomēr būš lētāki, kā tagad iepērkamie no ārzemēm, kuri izmaksā caurmērā ap Ls.80.- tonnā.

VII. Strādnieku iauājums.

Uz 1938.gada 21.oktobri fabrikā nodarbināti
strādnieki:

1. Hartena nodaļā	- 233 str.
2. Velmētavā	- 330 "
3. Stiepuļu nodaļā	- 93 "
4. Naglu "	- 41 "
5. Kāžu "	- 31 "
6. Dakšu "	- 56 "
7. Viļu "	- 37 "
8. Elektriskā "	- 77 "
9. Mechaniskā "	- 78 "
10. Būvdarbu "	- 82 "
11. Transporta "	- 61 "
12. Apeardzības "	- 31 "

K o p ā : 1150 strādnieku.

Galvenā kārtā strādnieki nodarbināti uz dienas algu, maksājot tiem premijas par darba rašību; bet tiek arī piekopta "akordu" maksas sistēma.

Strādnieku izpeļņa, kā iepriekš minēts, svarstas robežās no Ls.90.76 līdz Ls.159.74 mēnesī, ar caurmēra izpeļņu Ls.128.75 mēnesī, bet šī izpeļņa tiek sasniegta ar ievērojamu daudzumu virsstundu darba.

Modernizējot iekārtu, mechanizējot ražošanu un racionalizējot darbu pagēmienus, būs iespējams reducēt esošo strādnieku skaitu un uzlabot nodarbināto strādnieku darba apstākļus fabrikā.

Ļoti trūcīgi noestādīts fabrikā strādnieku labierīcību jautājums. Likuma par veselības aizsardzību rūpniecības uzņēmumos izvešana dzīvē Drēšu fabrikā saistīsies ar ievērojamiem izdevumiem. Jānovērs trūkumi darba telpās, jāizveido nepieciešamās strādnieku telpas : drēbju uzglabāšanai, ēšanas telpas un mazgātaves.

Strādnieku higiēnas apstākļiem būtu ļoti pakalpots iegūstot fabrikas teritorijai blakus atrodošos pirti, kuras pievienošana fabrikas teritorijai istaisnotu robežlīniju.

Nepieciešami jā rūpējas arī par fabrikas strādnieku kulturalo prasību apmierināšanu.

Būtu ļoti lietderīgi ierīkot fabrikā strādnieku klubu ar lasamo galdu, noorganizējot šaha, sporta pulciņus, kā arī citus kulturalus pasākumus. Šo noluku realizēšana iespējama, pārnesot dažu fabrikas nodaļu darbību uz bij. "Vezuva" fabriku, pie kam galvenā fabrikā atbrīvotos augstāk minētām vajadzībām piemērotas telpas.

--- oOo ---

1938.g. oktobrī.

Aktīvs.Ls.

Dzīvāis un nedzīv. inventārs
un nekustamā manta 1.557.983.51

Materialu un ražojumu krājumi 2.104.956.90

Finansialie līdzekļi:

Efektīvie Ls. 388.894.46

Debitori " 549.098.63 937.993.09

Pārejošās summas 22.014.06

Vertspapīri 1.275.000.-

Ls. 5.897.947.56

Pasīvs.Ls.

Pamatkapitāls 3.500.000.-

Kreditori (arī maksājami
veksēļi) 860.464.15

Sociāla rakstura rēķini 25.194.54

Obligāciju parāds 167.446.70

Pārejošās summas 69.842.17

No Liepājas kara ostas darbnī-
cām pārņemtais parāds Latvijas
kreditb-ka Liepājas nodaļā 1.275.000.-

Ls. 5.897.947.56

34